

Švajcarski Historikerstreit osoben je po tome što su mu podsticaji bili prilično bizarni. Počelo je sa sporom oko nacističkog zlata deponovanog u švajcarskim bankama, potom se prešlo na debatu oko izbeglica, a tek na kraju otvorena su apstraktnija pitanja oko etike neutralnosti male zemlje. U hladnom ratu ugled Švajcarske bio je bezbedan, a mitologija prošlosti države neokrnjena. Švajcarska je važila kao zemlja pribežište koja je srećom i hrabrošću izbegla rat. To je bila rado prihvatana slika prošlosti, ne samo otuda što je bila politički oportuna i finansijski pogodna, nego i zato što se podudarala sa kompleksom male zemlje, tj. nastojanjem da sebe definiše u ogledalu velikih (poređenjem sa velikima). Zemlja je bila zaneta ugledom i privrednim uspesima, a hladni rat išao je na ruku ovoj selektivnoj kulturi zapažanja. Hladni rat, sovjetska pretnja i američka zaštita učvršćivali su kolektivni gubitak sećanja. Decenijama su Švajcarci bili zatočeni u kavezu selektivnog posmatranja vlastite prošlosti. Kritičke opaske bile su stvar pojedinaca, a često su optuživane kao ekstremističke. Optužbe žrtava holokausta otvoreno su ignorisane. Manihejska logika hladnog rata nije pogodovala složenijim rasuđivanjima niti prefinjenim moralnim osećanjima. Ali prosvetljavanje nije izostalo. Potisnuta krivica postepeno je bivala sve glasnija u krugovima inteligencije. Kada su neke stvari otkrivene progovorila je logika ekstrema. Na mesto ranijih idealizacija stupile sudemonizacije. Ođednom je Švajcarska ispala zemlja gotovana, utajivača i trgovaca koja se hladnokrvno obogatila na nesreći drugih. Savest Švajcarske probuđena je i mahom primila histerične oblike (Breitenstein 1997).

Sistematska debata počela je 1995. oko zlata koje su opljačkali nacisti, oko državne neutralnosti i postupka prema internircima. Krajem rata Švajcarska je bila u spoljnopolitičkom pogledu izolovana, a ugled njene neutralnosti bio je 1944/45. na najnižem nivou. Saveznici su u neutralnoj maloj državi gledali parazita koji je profitirao od rata i nije pomogao u borbi protiv fašizma. U svetlu opšteprihvaćenog pravednog karaktera antifašističkog rata, neutralnost je svuda bila prokazana. Osim toga odveć upadljiv bio je kontrast između netaknute Švajcarske i ratom razorene Evrope. Nasuprot spoljnoj podozrivosti, sam rat je iznutra integrisao Švajcarce i potvrdio ispravnost državne politike kod njenih građana. Švajcarska nije pozvana na osnivačku sednicu UN juna 1945, a 1948. postala je samo posmatrač. Čak ni to nije mnogo uticalo na položaj Švajcarske, jer je hladni rat blokirao rad UN. Forsirana je "ideologizacija neutralnosti" i pooštreni kurs neutralnosti. Ali, to nije bila dosledna neutralnost, jer je Švajcarska morala činiti ustupke Zapadu u blokadi Istoka. Važna provokacija za polemike oko prošlosti i oživljavanje sećanja bila je indolentnost švajcarskih banaka prema jevrejskim zahtevima. Debata je postupno prešla uduboku krizu jer je Švajcarska bila suočena sa problemom vlastite verodostojnosti i identiteta (Wenger, Fanzun 1998). To je moglo uticati vrlo negativno na njenu spoljnopolitičku aktivnosti i trgovinu. Osim toga kriza identiteta blokira zemlju iznutra i deli je.

Još 1945. neutralnost je stekla prizvuk anahronizma, ali je hladni rat privremeno potisnuo pitanje ko se i kako ponašao u ratu. Međtim, kraj hladnog rata i izmena položaja zemlje ponovo su otvorili bolno pitanje, i to je bio jedan uzrok krize identiteta. Neutralnost kao strategija preživljavanja iznova je 1989. dovedena u pitanje. Osim toga u zajedničkoj evropskoj spoljnoj politici (Maastricht) neutralnost gubi smisao. Švajcarska više nije bila u blizini potencijalnih frontova već u sredini Evropske Unije. Oslabile su razlike između unutrašnje i spoljne politike, vojnih i civilnih aspekata sukoba, globalizacije i regionalizacije, a pretnje bezbednosti dolaze od droge, migracija i terorizma. Sa promenjenim granicama